

TABIYIY KAPITALNI JAMG'ARISHNING MINTAQAVIY USULLARI VA MINTAQALAR SALOHİYATINI TABAQALANISHI

Urunbayev Saparbek Samatovich

Tashkent arxitektura-qurilish universiteti

ORCID-0009-0004-0464-6893

urunbayevsafarbek@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada ma'lum bir mintaqaning o'ziga xos geografik, iqlimiy, ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik sharoitlariga individual yondashuvni talab qiladigan barqaror tabiiy kapital to'plashning mintaqaviy usullari muhokama qilinadi. Shuningdek, resurslarni tejaydigan va tabiatni asraydigan innovatsiyalar va texnologiyalarga sarmoya kiritish, ishlab chiqarishni ilmiy, texnologik va institutsional jihatdan qo'llab-quvvatlash va komillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: ekotizim, dyekapling, bionanotexnologiya, sanoat, iqlim, iqtisodiy innovatsiya, barqaror rivojlanish, kapital, samaradorlik.

РЕГИОНАЛЬНЫЕ МЕТОДЫ НАКОПЛЕНИЯ ПРИРОДНОГО КАПИТАЛА И ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА

Урунбаев Сапарбек Саматович

Ташкентский архитектурно-строительный университет

Аннотация. В статье рассматриваются региональные методы устойчивого накопления природного капитала, требующие индивидуального подхода к конкретным географическим, климатическим, социально-экономическим и экологическим условиям конкретного региона. В докладе также содержатся предложения и рекомендации по инвестированию в ресурсосберегающие и экологически чистые инновации в области технологий, научно-технологического и институционального обеспечения и совершенствования производства.

Ключевые слова: экосистема, крашение, бionanotехнологии, промышленность, климат, экономические инновации, устойчивое развитие, капитал, эффективность.

REGIONAL METHODS OF NATURAL CAPITAL ACCUMULATION AND STRATIFICATION OF REGIONAL POTENTIAL

Urunbayev Saparbek Samatovich

Tashkent University of Architecture and Construction

Abstract. The article discusses regional methods of sustainable natural capital accumulation that require an individual approach to the specific geographical, climatic, socio-economic, and environmental conditions of a particular region. The report also contains proposals and recommendations for investing in resource-saving and environmentally friendly innovations in technology, scientific, technological and institutional support and improvement of production.

Keywords: ecosystem, dyecapling, bionanotechnology, industry, climate, economic innovation, sustainable development, capital, efficiency.

Kirish.

Mintaqada ishlab chiqarishni rivojlantirish va modernizatsiyalashda ekologik omilning e'tiborga olinishini kuchaytirish, ekologik toza texnologiyalar, bionanotexnologiyalarni tatbiq etish, ekoinnovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, muayyan ekologik muammolarni hal qilish borasida imkoniyatlarning kengligi bilan ajralib turadi.

1970-yillar ishlab chiqarish, iste'mol va texnologiya va atrof-muhitdagi iqtisodiy taraqqiyot o'rtasidagi haqiqiy va potentsial qarama-qarshiliklar to'g'risida keng tarqalgan xabardorlikning boshlanishi bo'ldi. O'shandan beri atrof-muhit rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda intensiv tadqiqotlar mavzusi bo'lib kelmoqda. Turli mamlakatlarda havo, suv, qattiq chiqindilar va shovqin kabi atrof-muhit ifloslanishining "standart" turlari, hech bo'lmaganda mahalliy miqyosda muvaffaqiyatli hal qilinmoqda. Ifloslanishni nazorat qilish strategiyalarining aksariyati mahalliy yoki mintaqaviy tabiatdagi ekologik muammolarni hal qilishga qaratilgan. Bundan tashqari, sanoatni ifloslanishi va boshqalar sohalarida ko'plab me'yoriy hujjatlar joriy etildi. So'nggi bir necha o'n yilliklar ichida dolzarb ekologik muammolarni hal qilishga qaratilgan siyosat va ilmiy tadqiqotlar bir qator o'zgarishlarga uchradi.

Ma'lumki, yashil iqtisodiyot g'oyasi barqaror rivojlanish konsepsiyasidan kelib chiqadi. Bunda tabiiy resurslarning kapital xususiyati barqaror rivojlanish bilan bog'langan. Yoki tabiiy kapital bilan erishilgan natija barqaror rivojlanishni ta'minlashi kerak. Shu bilan birga mintaqalarni barqaror rivojlantirish konsepsiyalari ham rivojlanib bormoqda.

Jumladan, mintaqalarni barqaror rivojlantirish – bu ijtimoiy-ekologik va iqtisodiy tizimning holati bo'lib, unda progressiv taraqqiyot uchun zarur shart-sharoitlar mavjudligi, ichki va tashqi muvozanatni saqlash, iqtisodiyotning bosqichma-bosqich oddiy hodisalardan murakkab hodisalarga o'tishini ta'minlashi, shu bilan uning sifat jihatidan sifatli rivojlanishiga sharoit yaratadi.

Mintaqalarni barqaror rivojlantirish konsepsiyalariga e'tibor bersak, aksariyat hollarda mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantirish, aholi hayotini yaxshilash, resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash va atrof-muhitni muhofaza qilish uchun iqtisodiyot, jamiyat va ekologiyaning muvofiqlashtirilgan rivojlanishni ta'minlash, barqaror rivojlanishga erishishga qaratilgan iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik komponentlar uyg'unligi nuqtai nazaridan fikrlar bayon etilgan. Shuningdek, aholining munosib yashash farovonligini va iqtisodiy tizimning atrof-muhit bilan dinamik muvozanatini ta'minlaydigan mintaqaviy boshqaruv modelini shakllantirish ham nazarda tutilgan. Bugungi kunda mintaqalarni barqaror rivojlantirishning ikki darajasi mavjud bo'lib, zaif barqarorlik tabiiy resurslarni boshqa turdagi resurslar bilan almashtirishga imkon beradi. Kuchli barqarorlik – tabiiy resurslar qiymatini pasaytirishga yo'l qo'ymaydi va har bir resursni alohida kamaymasligini ham ta'minlaydi.

Adabiyotlar sharhi.

Aynan shu oxirgi g'oya yaqinda ekologik barqaror iqtisodiy rivojlanish kontsepsiyasida o'z aksini topdi. Ekologik muammolarning og'irligi tobora kuchayib borayotganini hisobga olgan holda, barqaror rivojlanish iqtisodiy rejalashtirish va resurslarni boshqarishda asosiy iboraga aylangani ajablanarli emas. Biroq, kontsepsiyaning talqini hali ham noaniq va uning ko'plab ta'riflari mavjud, ular davomiy iqtisodiy o'sishdan tortib, iqtisodiy o'sish asosan atrof-muhitning buzilishini qoplashga xizmat qiladigan barqaror iqtisodiy holatgacha (ta'riflar bilan bog'liq muammolar haqida batafsil ma'lumotni Archibuga va Naikamp (1989); Berg va Soteman (1990); va Pezzi (1989). Natijada, barqaror rivojlanish g'oyasi rivojlanish va atrof-muhitning so'nggi munozaralarida ustunlik qilgan bo'lsa-da, bu g'oyaning haqiqiy oqibatlarini radikal qayta yo'naltirish yoki ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish siyosatiga yangi yondashuvlar nuqtai nazaridan hali ko'rinmaydi (shuningdek qarang Collard va boshqalar (1989). Aniqki, iqtisodiyot va ekologiya tamoyillari uyg'unligi asosida muvozanatli strategik rejalashtirish murakkab vazifadir.

Pollin va boshqalar fikricha yashil o'sish bu tabiiy resurslardan barqaror tarzda foydalanadigan iqtisodiy o'sish shaklini tavsiflovchi konsepsiyani anglatadi. Ular chiqindilarni qayta ishlash bilan bog'liq ochiq ishlab chiqarish tizimlaridan foydalanish va chiqindilarni qayta ishlashning yarim ochiq tizimlariga, so'ngra to'liq yopiq turdagi tizimlarga o'tishni muhim deb hisoblaydilar. Bu yondashuv atrof-muhitning ifloslanishini oldini olish bilan birga tabiiy kapitalni jamg'arish sharoitlarini amalga oshirishga yordam beradi.

Bu borada Jahon banki mintaqada belgilangan sof jamg'armalar indeksini ishlab chiqish uslubiyotini taklif etgan. Bu uslubiyotga asosan asosiy kapitalning yalpi to'planishi, bir tomondan foydali qazilmalar va boshqa tabiiy resurslarni qazib olish uchun asosiy kapitalga investisiyalar kiritish bilan hisoblansa, boshqa tomondan tabiiy resurslarning kamayishi va atrof-muhit ifloslanishi orqali yetkazilayotgan zarar ortishiga olib keladi. Shuningdek, tabiiy kapital, atrof-muhitni muhofaza qilish xarajatlari va maxsus muhofaza qilinadigan tabiiy hududlarni rivojlantirish e'tiborga olinadi. Kelajak avlod uchun tabiiy resurslarni tejashni ta'minlash orqali tabiiy kapitalning tugashini qoplash zarurligini ko'rsatadi.

Vaxabov va Xojibakievning (2020) "Yashil iqtisodiyot" nomli darsligida tabiiy resurslarni tejash va ekologik texnologiyalarni joriy qilish bo'yicha nazariy va amaliy masalalar yoritilgan. Bu asar tabiiy kapitalni jamg'arishning ekologik asoslarini o'rganishda muhim manba hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqot jarayonida mavzuga oid mantiqiy taqqoslash, umumlashtirish, ilmiy mushohada, tizimli yondashuv, statistik hamda qiyosiy tahlil usullaridan foydalanilgan. Shuningdek, yashil iqtisodiyot kontsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishida turli omillarning ta'sirini baholashda korrelatsion va regression usullardan foydalanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Ma'lumki, yashil iqtisodiyot energiya va resursni tejashga, atmosferaga uglerod chiqarishni kamaytirishga, sof energiyadan foydalanuvchi transportga, energiyaning muqobil manbalariga, organik qishloq xo'jaligiga, atrof-muhitga kam ta'sir ko'rsatgan holda qurilishga va ilg'or logistikaga asoslanadi. Bu o'z navbatida iqtisodiyotga, tabiatga ziyon yetkazmay rivojlanish va aholining ekologik farovonligini saqlash imkonini beradi. Tabiiy kapitalni saqlash va oshirish hisobiga ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, zaharli moddalar va uglerod chiqarilishini kamaytiradi, bioxilmaxillikni kengaytiradi.

Shu bois, mamlakat iqtisodiyotida integrasiya jarayonlari ham vertikal ham gorizontal ravishda amalga oshiriladi. Bunda tabiiy kapitalni jamg'arish yo'nalishlari mahalliy, hududiy va mintaqaviy darajadagi chora-tadbirlarni va ularning qat'iy amalga oshirilishiga, barqaror ishlab chiqarish va iste'mol bo'yicha davlat boshqaruvining mamlakat miqyosidagi integrasiyalanishiga va qo'llab-quvvatlanishiga qaratilgan. Buning uchun avvalo, tabiiy kapitalni jamg'arishga qaratilgan harakatlarda mintaqalarning tabiiy, ekologik va ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati aniq baholagan bo'lishi lozim.

O'zbekiston Respublikasi tarkibiga Qoraqalpog'iston Respublikasi, 12 ta viloyat va Toshkent shahri, 170 ta tuman va 25 ta viloyat qaramog'idagi shaharlar kiradi. O'zbekistonda davlat boshqaruvi tizimi markaziy va mahalliy bo'g'inlardan iborat. Mahalliy hokimiyat organlari viloyat, tuman va shahar hokimliklariga bo'linadi. Bundan tashqari, mahallalarning o'zini-o'zi boshqarish organlari joylarda faoliyat yuritadi va ular markaziy davlat boshqaruvi tizimiga kirmaydi.

O'zbekistonda mahalliy davlat hokimiyati organlarining vazifalariga atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy va texnologik avariyaalarning oldini olish, yong'indan himoya qilish, jamoat sanitariyasi, jamoat tartibi va xavfsizligi, mahalliy iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish, madaniyat, turizm, sport, dam olish maskanlarini saqlash, kommunal xizmat ko'rsatish, qurilish, texnik xizmat ko'rsatish va mahalliy yo'llarni ta'mirlash, jamoat transporti, aholi

bandligini ta'minlash va yangi ish o'rinlari yaratishni qo'llab-quvvatlash hamda kichik va o'rta tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirish vazifalari kiradi.

Ma'lumki, respublikamizning turli hududlari maydoni, aholi soni, tabiiy-iqlim sharoiti, infratuzilma obyektlari bilan ta'minlanishi, shaharlashuv darajasi, aholining turmush sharoiti va boshqalarga ko'ra bir-biridan keskin farq qiladi. Aholi tabiiy ko'payishida shahar va qishloq o'rtasidagi tafovutlar yaqqol sezilib turadi. Umuman, mamlakatning mintaqaviy-iqtisodiy siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirishda ularning mana shunday alohida jihatlari albatta hisobga olinishi lozim. O'zbekistonning ma'muriy-hududiy birliklari orasida hudud maydoni bo'yicha farq 39,7 martani (Qoraqalpog'iston Respublikasi va Andijon viloyati), aholi soni bo'yicha esa 3,5 martani (Samarqand va Navoiy viloyatlari) tashkil etadi. Shuningdek, yalpi ichki mahsulot, sanoat va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida yuqori tafovutlarni kuzatish mumkin (1-jadvalga qarang).

1-jadval

**O'zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarida mintaqalarning ulushi
(2017-2023 yillarda o'rtacha, foizda)**

No	Mintaqalar	Maydoni	Aholisi	YaIM	Sanoat	Qishloq xo'jaligi
1	Qoraqalpog'iston Respublikasi	37,1	5,4	3,1	2,7	3,8
2	Andijon	0,9	9,2	6,4	11,2	10,1
3	Buxoro	9,0	5,6	5,0	4,8	9,2
4	Jizzax	4,8	4,1	3,1	2,9	6,6
5	Qashqadaryo	6,4	9,7	5,5	4,4	9,5
6	Navoiy	24,7	2,9	7,7	15,5	4,5
7	Namangan	1,7	8,3	4,4	3,3	7,4
8	Samarqand	3,7	11,4	6,9	5,0	12,1
9	Surxondaryo	4,5	7,8	3,8	1,3	8,1
10	Sirdaryo	1,0	2,5	2,0	2,3	3,3
11	Toshkent	3,5	8,3	10,1	16,2	9,6
12	Farg'ona	1,5	11,0	6,2	5,4	9,5
13	Xorazm	1,3	5,4	3,5	3,3	6,5
14	Toshkent shahri	0,1	8,3	17,1	18,8	0,0
	Jami	100	100	100	100	100

Qoraqalpog'iston Respublikasi canoatida – elektrotexnika, qurilish, oziq-ovqat, yengil sanoat (to'qimachilik), shisha-forfor tarmoqlari rivojlangan. Yirik sanoat markazi Nukus (qurilish materiallari, yengil va oziq-ovqat sanoati), Taxiatoosh energetika sanoati (Taxiatioosh IES), Xo'jayli (shisha zavodi, paxta tozalash zavodi, yengil sanoat), Qo'ng'iroq (sanoat sodasi ishlab chiqarish) va Ellikqal'a, Chimboy, Beruniy shaharlarida rivojlanib bormoqda. Qoraqalpog'iston Respublikasida 20 ga yaqin qo'shma korxonalar («Kateks», «Elteks», «Osiyo-Veyet», «Turon» va boshqalar) barpo etilgan. Keyingi yillarda mintaqani rivojlantirishiga ustuvor yo'nalish sifatida qaralishi tufayli ekologik talablarga javob beradigan sanoat korxonalarini yuzaga kelmoqda. Orol va Orol bo'yi ekologik vaziyatini tubdan yaxshilash borasida amaliy tadbirlarni amalga oshirmoqda. Respublikada ishlab chiqaruvchi kuchlarni rivojlantirish istiqboli yangi tabiiy resurslar – Ustyurtdagi neft, tabiiy gaz va boshqa qazilmalarni o'zlashtirish, ishlab chiqarish infratuzilmalarini rivojlantirish bilan bog'liq.

Jizzax viloyatining tog'-tog'oldi hududlaridagi rekreasion (30 ming ga hududida tog'-o'rmon qo'riqxonasi) va bolneologik resurslar istiqbolda sanatoriya-kurort xo'jaligi va turizmni rivojlantirish imkonini beradi.

Qashqadaryo viloyati respublika mehnat taqsimotida neft va tabiiy gaz qazib chiqarish, gaz-kimyoy, yengil va oziq-ovqat sanoati va yirik qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi bilan ajralib turadi. Mintaqa iqtisodiyotida irrigasiya kanallari (Qarshi, Sandal va boshqa), suv omborlari (Tallimarjon, Chimqo'rg'on, Hisorak, Qizilsuv va boshqa), yirik nasos stansiyalari katta o'rin

tutadi. Qurilish materiallari (Qarshi), energetika (Muborak IEM va Tollimarjon IES), gaz-kimyo majmuasi (Sho'rtan, Muborak), neft qazib chiqarish (Ko'kdumaloq), paxta tozalash, g'isht, oziq-ovqat va yengil sanoat korxonalari (Sahrisabz, Qamashi, Chiroqchi Kitob va boshqa), mahalliy sanoat (Shahrisabz) rivojlangan. Qo'shma korxonalar asosan Qarshi, Shahrisabz shaharlari va Muborakda barpo qilingan. Yoqilg'i-energetika sanoatida qulay investision muhit shakllanib bormoqda.

Toshkent viloyati ko'mir qazib chiqarish (Angren) va rangli metallar qazib chiqarish va uni eritish (Olmaliq, Chirchiq), qora metallurgiya (Bekobod), mashinasozlik (Chirchiq), kimyo (Chirchiq, Olmaliq), qurilish materiallari (Ohangaron, Angren, Chirchiq), yengil (to'qimachilik, poyabzal, tikuvchilik), oziq-ovqat sanoati, qog'oz ishlab chiqarish va mahalliy sanoat rivojlangan.

Samarqand viloyati sanoatida yengil, oziq-ovqat, qurilish materiallari, mashinasozlik, kimyo, chinni-fayans kabi tarmoqlar tez rivojlanib bormoqda. Viloyatda 300 ga yaqin qo'shma korxonalar barpo etilgan. Turizm viloyat iqtisodiyotidagi istiqbolli tarmoq. Samarqand shahrida xalqaro andozalarga javob beruvchi mehmonxonalar majmuasi barpo etilgan.

Surxondaryo viloyati mamlakat iqtisodiyotida ko'mir (Shorg'un), osh tuzi (Xo'jaikon), polimetall (Sangardak), qisman neft, yengil va oziq-ovqat sanoati rivojlanganligi bilan ajralib turadi. Yirik suv omborlari (Uchqizil, Degrez, Janubiy Surxon, To'palang va boshqa) va kanallar (Xazorbog', Qumqo'rg'on, Zang, Katta Hisor, Sherobod, Amu-Zang kanallari va boshqa) muhim ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega. Sanoatda dori-darmonlar ishlab chiqarish ham rivojlanib bormoqda. Sanoat korxonalari – Termiz, Denov, Boysun, Jarqo'rg'on, Qumqo'rg'on, Shorg'un, Sherobod va Sho'rchi shaharlarida joylashgan.

Xorazm viloyatida sug'orish kanallari (Toshsaqa, Qilichniyozboy-arpa, Polvon, G'azovot, Shovot, Urgancharna va boshqalar), suv omborlari (Tuyamo'yin) qurilgan. Urganchda – to'qimachilik, yog'-moy, qurilish materiallari, qishloq xo'jaligi texnikalarini ta'mirlash korxonalari, Gurlanda – to'qimachilik, oziq-ovqat, Xonqada – gilam to'qish, paxta tozalash korxonalari, Bog'otda – shisha idishlar ishlab chiqarish zavodi, Xozaraspda shakar zavodi faoliyat ko'rsatmoqda. Xorijiy investisiya ishtirokida qo'shma korxonalar barpo etilgan bo'lib, viloyatning sanoatlashuvida muhim o'rin tutmoqda. Ochiq muzey shahar – Xiva xalqaro turizmni rivojlantirishning istiqbolli imkoniyatlariga egadir.

Farg'ona vodiysi viloyatlarining (Andijon, Namangan va Farg'ona viloyatlari) g'oyat qulay agroiqlimiy omillari sertarmoq va intensiv qishloq xo'jaligini, tabiiy va mehnat resurslarini, sanoat tarmoqlarini (neft, qurilish materiallari va boshqalar) rivojlantirish imkonini beradi. Sanoatda energetika, mashinasozlik, kimyo, kurilish materiallari, yengil va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlovchi korxonalar, oziq-ovqat sanoati Andijon, Namangan, Farg'ona, Qo'qon, Marg'ilon, Uchqo'rg'on, Pop, Asaka, Quva, Shahrison, Beshariq va boshqa shaharlarda rivojlangan. Energetika sanoati asosini IES (Farg'ona IES, Qo'qon IES va Quvasoy GRES) tashkil qiladi. Mustaqillik yillarida mashinasozlik sanoatining zamonaviy tarmog'i – avtomobilsozlik yuzaga keldi. Kimyo sanoati (Farg'ona, Andijon, Qo'qon), sement, shifer, oyna kabi qurilish materiallari ishlab chiqarish (Quvasoy shahrida), neftni qayta ishlash sanoati (Oltiariq va Farg'ona shaharlarida) rivojlangan. Farg'ona-Marg'ilon, Andijon-Asaka sanoat rayonlari, Namangan, Qo'qon, Quvasoy, Shaxrixon, Chust, Uchqurg'on, Pop, Kosonsoy, Xonobod va boshqa sanoat tugunlari jadal rivojlanmoqda.

O'zbekiston hududi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini tashkil etish va unga ta'sir etuvchi omillar nuqtai-nazaridan 3 mintaqaga bo'linadi: tog' va tog' oldi mintaqasi – respublika hududining 20 foizdan ortig'ini tashkil etadi. Asosan, lalmikor dehqonchilik (bug'doy, arpa, no'xat, zig'ir), bog'dorchilik va tokchilik taraqqiy etgan, bu mintaqada mavsumiy bahorgi- kuzgi yaylovlar mavjud, chorvachilik go'sht-jun yetishtirishga ixtisoslashgan. Sug'orma dehqonchilik mintaqasi – respublika hududining qariyb 20 foizini tashkil etadi. Bu mintaqaga Farg'ona vodiysi, Mirzacho'l, Dalvarzin cho'li, Chirchiq-Ohangaron, Zarafshon, Qashqadaryo va Surxon-Sherobod vodiylari, Quyi Amudaryoni o'z ichiga oladi. Asosan, paxta, shuningdek, kanop, don (bug'doy,

makkajo'xori, sholi), kartoshka, sabzovot-poliz ekinlari (qovun, tarvuz, qovoq), yem-xashak ekinlari (beda, sudano't, perko va boshqalar) yetishtiriladi. Cho'l-yaylov mintaqasi – respublika hududining 60 foizini tashkil etadi va asosan cho'l va suvsiz tekisliklardan iborat.

O'zbekiston mintaqalarida qishloq xo'jaligi yerlarining sho'rlanishi muammolari kuzatiladi. Mazkur muammoga duch kelgan eng katta maydonlar Qoraqalpog'iston Respublikasida, Buxoro, Qashqadaryo, Xorazm, Sirdaryo, Jizzax va Farg'ona viloyatlarida joylashgan. Ayniqsa, yer osti suvlarini jadal sarflanishi kutilmoqda, bu esa o'z navbatida, ikkilamchi sho'rlanishning rivojlanishiga olib keladi. Bir qator tumanlarda sho'rlanish natijasida qiyin sug'oriladigan gipslashgan tuproqlar shakllanmoqda. Gipslashgan tuproqlarning umumiy maydonida Qoraqalpog'iston Respublikasi, Sirdaryo, Jizzax, Qashqadaryo va Farg'ona vodiysi viloyatlari yuqori ulushga ega.

Xulosa va takliflar.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bunda tabiiy kapitalni jamg'arish yo'nalishlari mahalliy, hududiy va mintaqaviy darajadagi chora-tadbirlarni va ularning qat'iy amalga oshirilishiga, barqaror ishlab chiqarish va iste'mol bo'yicha davlat boshqaruvining mamlakat miqyosidagi integratsiyalanishiga va qo'llab-quvvatlanishiga imkoniyatini beradi..

O'zbekistonda mahalliy davlat hokimiyati organlarining atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy va texnologik avariylarning oldini olish ko'rsatkichlardan iborat.

Qayta tiklanadigan tabiiy kapitalning o'ziga xos xususiyati barqaror iqtisodiy rivojlanish uchun shart-sharoitlarni yaratadi.

mamlakatning mintaqaviy-iqtisodiy siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish ekologik tizimi butun dunyoning ekologik tizimiga ma'lum darajada bog'liqdir. Insoniyatning global xarakterdagi dolzarb ekologik muammolarni hal qilish sohasida ilm-fanni rivojlantirish harakatlarini birlashtirish uchun ham milliy boshqaruv zarur.

Adabiyotlar/ Литература/ References:

Gerasimchuk I. (2007) *Ekologicheskaya praktika transnatsionalnykh korporatsiy*. – M.: Vsemirnyy fond dikoy prirody, – S. 56-57.

Isadjanov A. (2018) *Barqaror rivojlanish maqsadlari: ustuvor yo'nalishlari va dolzarb vazifalari// Ilmiy tahliliy axborot*. – Toshkent: № 1, – B. 96-97.

Lange, Glenn-Marie, Quentin Wodon, and Kevin Carey, (2018). *The Changing Wealth of Nations. Building a Sustainable Future*. Washington, DC: World Bank. doi:10.1596/978-1-4648-1046-6. R.8.

Lyu X.M. (2011) *Ekonomicheskoe obosnovanie formirovaniya sistema ekologicheskogo menedjmenta (na primere predpriyatij Kitayskoy natsionalnoy neftegazovoy korporatsii)*. – Minsk: BGU– S. 9-10.

Smit A. (2017) *Issledovaniye o prirode i prichinax bogatstva narodov*. M.: AST, - S. 188-189.

Tangirov N.A. (2022) *"Barqaror rivojlanish" g'oyasining nazariy-amaliy ahamiyati// Multidisciplinary Scientific Journal*. - Volume 3, 1082-1083.

Vaxabov A.V., Xajibakiyev SH.X. (2020) *Yashil iqtisodiyot (Darslik)*. – Toshkent: Universitet, – B. 16-19.